

In memoriam Kovács J. András (1906–1967)

Sümeg, a Bakony és a Kisalföld találkozásánál meghúzódó kisváros, Dunántúl egyik „ékszerdoboz”. Költők, írók festőművészek tették híressé nevét, s a városka gazdag történeti, művészeti emlékei minden korban kiérlelték a velük foglalkozó, gondjukat viselő tudós egyéniségeket. Ezek sorából távozott a sümegi Kisfaludy-Emlékmúzeum megteremtője, vezetője és mindenese, *Kovács J. András*, a fiatalabb muzeológus-nemzedék szeretett András bácsija.

Kovács J. András 1906-ban a zempléni megyei Vécse községben született, ahol édesapja jegyzőként dolgozott. Családi hagyományt követve felsőbbfokú tanulmányait a nyíregyházi Tanítóképzőben 1922–27 között végezte, majd beiratkozott a szegedi egyetem bölcsészettudományi karára. Az 1927–1932-es évek kiváló professzorai — Buday Árpád, Kogutowicz Károly, Sik Sándor, Erdélyi László, Horger Antal, Mészöly Gedeon, Mályusz Elemér, Solymossy Sándor, Györffy István — előadásait hallgató polgári iskolai tanárjelölt az egyetemi évek után Rákosligetben helyezkedett el. Majd Lengyeltóti, Zalaszentgrót, Pap (Szabolcs m.), Dunapentele, Nagykanizsa, Csáktornya, Rákosliget, Jánosháza a megélhetést biztosító munkahely, végülis 1949-ben Sümegegre helyezték. Már Csáktornyán igazgatóként tevékenykedik, s ebben a minőségben vezeti a sümegi általános iskolát 1957-ig, ahol haláláig dolgozott.

Első cikkeit tanítóképzős korában a nyíregyházi napilapba, a *Nyírvidékbe* írta a szabolcsi ember babonás szokásairól, s ugyanekkor irodalmi működéséért a Bessenyei-Kör pályadíját is elnyerte. Egyetemi hallgatóként a néprajz iránt érdeklődött különösebben. Az állandóan változó munkahelyek azonban nem tették lehetővé a fiatal tanár számára, hogy továbbra is a tudományos munkának éljen, ezért a jobban művelhető szépirodalom terén próbált eredményeket elérni. 1945 előtt a kassai Rádió mutatta be ez irányú tevékenységét, majd 1950-től a veszprémi Népújság, a későbbi Napló hasábjain találkozhattunk írásaival.

Legmaradandóbbnak a sümegi Kisfaludy-Emlékmúzeumért végzett munkáját tekinthetjük. Amikor az Állami Darnay-Múzeum anyagát bizonyos gyűjteménycsoportok kivételével Keszthelyre szállították, a Sümegegen maradó tárgyakból Darnay Kálmán új múzeumot hozott létre Kisfaludy-Múzeum néven. Ennek anyagát még 1944-ben összecsomagolták, azonban — szerencsére — nem került sor elmenekítésére. Darnay Kálmán 1945-ben bekövetkezett halála után a gyűjtemény őrzéséről Sabján János gimnáziumi igazgató gondoskodott, de keveset tett az időközben épületétől is megválni kényszerülő Kisfaludy-Múzeum újjáélesztéséért. Távozása után az őrizetlenül hagyott gyűjteményből a Petőfi Irodalmi Múzeum támogatásával valósult meg

Darnay régi kívánsága: 1950 május 1.-én a költő szülőházában *Emlékmúzeum* nyílt, melynek vezetőjévé az előkészítés munkájában tevékeny Kovács J. Andrást nevezték ki. Az alig egy éve „sümegi lakos” múzeum-vezető páratlan buzgalommal látta el új feladatát az iskola vezetése, a köztevékenység mellett, minden szabad percét a múzeumnak szentelte. Nem csupán néprajzi, régészeti értékeink megmentését tekintette céljának, de olyan ifjúság kinevelését is, amely a múzeumban nemcsak a múlt megbecsülést érdemlő tárgyainak csodálatos gyűjtőhelyét látja, de a múzeumot az iskola mellett a második szellemi otthonnak is tekinti. A felnőttekből tevékeny múzeumbaráti kört szervezett, megalakította a Várbarátok Körét, a kisváros munkás, paraszti és értelmiségi köreinek szoros, személyes kapcsolatát kívánta létrehozni a gyümölcsöző együttműködés érdekében.

Tudományos munkássága is Sümegeen bontakozott ki igazában, hagyatékában köteteket kitevő feldolgozás maradt kéziratban. A városka történetének keretében külön is foglalkozott a sümegi iparosság kialakulásával,

a sümegi iskolák történetével, a különböző felekezeteknek a városkára gyakorolt hatásával. Különös figyelmet érdemelnek a reformkor helyi eseményeiről írott

dolgozatai, az 1848-as Sümeg bemutatása, a sümegi 19-es direktórium történetének felderítése. De ugyanúgy érdeklődött a népművészet iránt, előmozdította a sümegi fafaragók veszendőbe ment értékeinek megmentését, a nyelvészet területén pedig a helyi kiejtés sajátosságait, a szólás-mondásokat gyűjtötte össze. Puritánságára jellemző, hogy dolgozataival nem kilincsel az évkönyvek, folyóiratok szerkesztőségeiben, pedig gondosan kötetekbe gyűjtött munkáiból jó néhány megérdemelte volna az azonnali közzétételt.

Amikor utoljára Sümegen jártam, már nem találtam a múzeum kis dolgozószobájában, ahol a Himfy-t skandaló Kisfaludy sarkantyújának nyomai a kandalló közelében ma is láthatók. Úgy tervezte: 1966–67 lesz az utolsó iskola-év, hogy azután egész napját végre a múzeumi munkájának tudja áldozni. Most — amikor megtért a Tikhegy alatt nyugvó régi barátaihoz — érezzük csak igazán, hogy távozásával nemcsak a városka lett szürkébb, de a múzeumi szervezet is értékes emberét veszítette el.

Németh Péter